

Het vierde kind

Eerste druk, juni 2012

© 2012 Sjoerd Post

Correctoren: Cees Baard en Jan Kiers

ISBN: 978-90-484-2443-6

NUR: 344

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer

www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

SJOERD POST
HET VIERDE
KIND

I.

14 april 1924

De trein kwam met een oorverdovend gekrijs van remblokken tot stilstand op het hoofdstation van Essen. Twee vrouwen sprongen met een gillette weg toen met een sissend geluid stoom ontsnapte uit de locomotief van de D-trein. Op het perron stonden groepjes jonge vrouwen met koffers en valiezen te wachten tot zij in konden stappen.

‘Nog vijf minuten Inge,’ zei Karl Neuhaus tegen zijn dochter.

Het meisje knikte. Zij keek schichtig om zich heen naar de mensenmassa. Zouden al die meisjes en vrouwen, net als zij, naar Nederland gaan, vroeg zij zich af. Neuhaus drukte zijn dochter nog eens tegen zich aan.

‘Zul je goed oppassen, Inge?’ vroeg hij. ‘Onthoud dat er ook in Nederland mensen van de kerk zijn om je te helpen als dat nodig is. Ik hoop echt dat je gauw weer terug kunt komen. Misschien gaat het over een tijdje wel weer wat beter in Duitsland.’

Inge haalde haar tengere schouders op. Zij geloofde niet dat het ooit nog beter zou worden in haar Heimat. Sinds Franse en Belgische soldaten in 1923 het Ruhrgebied hadden bezet, was de Duitse mark maand na maand in waarde gedaald. Na verloop van tijd was er voor veel gezinnen bijna geen eten meer voorhanden geweest. Overal in het dorpje Winz, waar het gezin Neuhaus woonde, was ‘schraalhans’ keukenmeester geworden. Al heel lang moesten haar vader en stiefmoeder met hun drie dochters en drie zonen het doen met een maaltje van aardappelen en reuzel. Gelukkig had vader zijn werk in de mijn behouden, maar de kinderen Neuhaus waren stuk voor stuk werkloos geworden.

Inge had haar moeder verloren toen zij twaalf jaar oud was. Vader was hertrouwd en haar stiefmoeder had werk voor Inge gezocht bij een boer. Inge had daar vier jaar als hulp in de huishouding gewerkt.

De boer had haar onlangs naar huis gestuurd, omdat hij haar niet meer kon betalen. Duitsland stond, als gevolg van de herstelbetalingen voor de Eerste Wereldoorlog, op de rand van instorting.

Nu stond zij op het station in Essen te wachten op het vertrek van de trein naar Nederland.

Het idee om in Holland te gaan werken, had zij uit de krant opgepikt. De kranten stonden al weken vol van verhalen over jonge Duitse vrouwen die naar Holland vertrokken om daar te gaan werken. Holland, had zij in de Hattinger Zeitung gelezen, werd een ‘paradijs op aarde’ genoemd.

Omdat dat land buiten de oorlog was gebleven, had de Nederlandse gulden een sterke waarde gehouden. Veel Nederlandse bedrijven, maar ook gezinnen hadden behoefte aan werkkrachten. Inge had het idee met haar vader besproken, maar die was niet enthousiast geweest.

‘Kind, helemaal naar Nederland? Ik moet er niet aan denken. Nee hoor, daar komt niets van in.’

Hoewel zij anders nooit zo doortastend was, had ze het plan niet opgegeven. Samen met haar zussen Emma en Maria had zij alles nog eens op een rijtje gezet. De meiden waren zelf wel enthousiast en spraken af dat Inge, als oudste, eerst zou gaan. Mocht het haar in Nederland bevallen, dan zouden Emma en Louise volgen.

Vader Neuhaus moest het uiteindelijk afleggen tegen zijn drie dochters. Hoewel hij er niets voor voelde waren de argumenten van zijn dochters haarscherp. Er moest geld binnen komen om het gezin draaiende te houden en werk in Holland was een mogelijkheid.

‘Maar,’ had hij bedongen, ‘na een jaar kom je terug naar huis.’

En zo was het afgesproken.

Het schrille conducteursfluitje haalde Inge uit haar overpeinzingen. Een laatste knuffel met vader Karl en snel stapte zij de trein in. Overal om heen haar klonken afscheidswaarden en goede raadgevingen. Plotseling trok de trein met een schok op.

Inge schoof het raam naar beneden en zwaaide met haar sjaal naar de steeds kleiner wordende figuur op het perron. Zij slikte een paar tranen weg, duwde het raam dicht en ging zitten.

Toen zij om zich heen keek, zag ze drie meisjes van haar leeftijd druk in gesprek met elkaar. Er zaten ook enkele oudere vrouwen in de coupé.

Inge voelde een hoofdpijn opkomen. Ze sloot met een zucht haar ogen. Even schoot het tafereel van deze morgen haar weer te binnen. Haar stiefmoeder Gisela had haar op het hart gedrukt snel geld over te maken.

‘Vraag om weekloon, des te eerder kun je wat opsturen,’ had zij met haar pinnige stem gezegd.

Inge had een enorme hekel aan haar stiefmoeder. De vrouw was een half jaar nadat haar moeder was overleden in haar leven gekomen. Vader had de kinderen verteld dat hij weer wilde gaan trouwen.

‘Natuurlijk ben ik moeder niet vergeten, maar een gezin met zes opgroeiende kinderen kan niet zonder vrouw in huis. Jullie moeten proberen aardig voor haar te zijn,’ had hij gezegd. Dat was gemakkelijker gezegd, dan gedaan. De nieuwe vrouw van vader was geen kinderen gewend en ergerde zich aan alles.

‘Zij is een spinnenkop,’ had Emma gezegd toen de vrouw nog maar een paar dagen in huis was. Ook zus Louise had weinig goede woorden over voor de nieuwe vrouw van hun vader.

Gisela was al snel met het voorstel gekomen dat Inge, als oudste dochter, de deur uit moest om te gaan werken. Zij was zelf op pad gegaan om werk voor haar te zoeken. Nog diezelfde middag kon de twaalfjarige Inge als hulp in de huishouding beginnen bij een boer in de omgeving van Winz.

‘Je hebt daar kost en inwoning en verdient er ook nog wat,’ had Gisela gezegd. ‘Dat betekent voor je vader en mij één mond minder om te voeden.’

Inge had verdrietig haar weinige persoonlijke spullen ingepakt en was op weg gegaan naar het boerengezin, net buiten Hattingen. Zij schoot plotseling overeind toen de trein heftig schuddend over een wissel reed. Het meisje tegenover haar glimlachte naar haar.

‘Wakker geschrokken uit een mooie droom?’ vroeg zij.

‘Nee,’ antwoordde Inge, ‘ik zat gewoon wat te doezelen en schrok van de beweging van de trein.’

Het meisje bood haar een stuk koek aan.

‘Heeft mijn moeder zelf gebakken. Ik ga in Nederland werken, en jij?’

Inge knikte.

‘Ja, ik ook. Ik ga als dienstbode op het eiland Texel werken.’

Het andere meisje ging met een galant gebaartje staan. ‘Ik zal mij even voorstellen, ik ben Hedwig Bunte, twintig jaar en ik kom uit Duisburg.’

Inge vertelde op haar beurt hoe zij heette en waar zij vandaan kwam. Hedwig vertelde dat zij nog geen werk had en zich in Arnhem ging melden bij het arbeidsbureau. ‘Dat jij dat durft,’ zei Inge vol bewondering. ‘Als ik niet wist dat ik meteen aan de slag kon, zou ik deze stap nooit hebben durven nemen. Uiteindelijk gaan we naar een heel ander land. Ik heb gehoord dat ze daar andere gewoonten en gebruiken hebben.’

Hedwig haalde haar schouders op. ‘Ach, de mensen in Holland zullen vast niet veel anders zijn dan bij ons in Duitsland. Ik maak mij daar niet zo druk over, ik zie het wel.’

Samen aten ze genoeglijk de koek op en kletsten over al het nieuwe dat hen te wachten stond. Inge realiseerde zich dat Hedwig een echt stadskind was. Een meisje met flair, heel anders dan mensen zoals zij, uit een dorp.

Het leven was daar, vergeleken met Duisburg, uiterst eenvoudig. Ook het jurkje dat Hedwig droeg, zag er veel mooier uit dan de eenvoudige rok en blouse die zij aan had. Hedwig leek zich niet bewust van het verschil tussen hen en kletste er gezellig op los.

‘Zeg, vertel eens, heb jij een vriendje? Ik wel, hoor. Gisteravond heb ik afscheid van hem genomen en dat vond ik wel rot. Maar ja, wie weet kom ik in Holland wel een veel leukere jongen tegen,’ zei ze met een stralende lach. Inge bloosde en keek verschrikt naar de vloer. Hedwig schoot in de lach.

‘Wat, durf jij niet over jongens te praten? Je gaat mij toch niet vertellen dat je nog nooit met een jongen bent geweest. Zelfs geen stiekem zoentje?’

Inge vertelde dat zij één keer een vriend had gehad. Haar ouders hadden haar gedwongen die vriendschap te beëindigen. ‘Die jongen was katholiek en wij zijn evangelisch, dus dat zagen mijn ouders niet zitten.’

Terwijl de meisjes gezellig kletsten, vermaalde de trein de kilometers tussen Essen en Arnhem. De klok wees precies één uur toen het ijzeren gevaarte het hoofdstation van Arnhem binnenreed.

Inge en Hedwig namen gehaast afscheid van elkaar.

‘Laat me weten wat je gaat doen, hè? Je hebt mijn adres op Texel, dus ik reken op een kaartje of brief,’ zei Inge.

‘Beloofd,’ schreeuwde Hedwig boven het stationslawaaï uit. ‘Tot ziens, Inge!’

Inge informeerde bij een conducteur waar de trein naar Amsterdam vertrok. Van Amsterdam zou zij verder moeten reizen naar Den Helder en vandaar met de veerboot naar Texel.

Het werd een lange reis en ze was doodmoe toen de veerboot eindelijk in het haventje van Oudeschild afmeerde.

Inge werd opgewacht door de eigenaar van hotel De Lindeboom, het hotel waar zij zou gaan werken. Hij stelde zich voor als Bart Kikkert en sprak gelukkig een beetje Duits. Hij stelde haar meteen op haar gemak en nam haar in de auto mee naar het hotel in Den Burg. Hier maakte Inge kennis met mevrouw Kikkert. Inge was onder de indruk van de warmte die haar bazin uitstraalde.

‘Kind,’ zei ze, ‘je moet doodop zijn van de reis. Ik heb wat eten voor je bewaard en dan ga je eerst eens lekker slapen.’

Haar bed was al opgemaakt en nadat ze haar tanden gepoetst had, dook Inge snel onder de wol. Daar lig ik nu, helemaal in Holland, was haar laatste gedachte voordat ze in een diepe droomloze slaap viel.

2.

Inge werd de volgende morgen uitgerust wakker. Een zacht voorjaarszonnetje scheen door de lichte gordijnen. Buiten hoorde ze geluiden van rammelende melkflessen. Ze gooide de dekens van zich af en stapte uit bed. Zij waste zich bij de lampetkan, poetste haar tanden en borstelde haar haren. Inge besloot een eenvoudig jurkje aan te trekken en liep vervolgens naar beneden. Haar nieuwe bazin, mevrouw Kikkert, zat aan tafel een kop koffie te drinken. Inge maakte excuses dat zij zo laat was opgestaan.

‘Ik heb je vandaag even laten liggen meisje. Je zag er gisteravond zo moe uit, dat moest maar even. Voortaan verwacht ik je om zeven uur beneden. Wij ontbijten om kwart over zeven en daarna begint jouw werkdag. Maar daar hebben wij het straks wel over. Ga eerst maar even ontbijten.’

Inge knikte en schoof aan tafel, waar een ontbijtbordje voor haar klaarstond.

‘Wil je koffie of thee?’

‘Thee graag, mevrouw,’ antwoordde Inge.

Nadat Inge twee boterhammen had gegeten, legde mevrouw Kikkert uit wat er van haar verwacht werd. Zij had een lijstje gemaakt met alle taken die Inge elke dag in de woning te doen had. Dat varieerde van het klaar maken van de ontbijttafel, afwassen, vegen en poetsen, wassen, strijken tot het koken van de avondmaaltijd.

‘Kun je eigenlijk koken?’ vroeg haar bazin.

Inge vertelde dat zij al op jonge leeftijd geleerd had voor het gezin te zorgen.

‘Ik weet natuurlijk niet of er verschillen zijn in een Duitse of Hollandse maaltijd, maar als u me dat uitlegt leer ik het wel,’ zei ze ferm. Mevrouw Kikkert schoot in de lach. ‘Zo mag ik het horen, Inge. Nu nog een beetje de uitspraak van de Nederlandse taal onder de knie krijgen en dan red jij het wel.’

Toen ze een kwartiertje later stond af te wassen, realiseerde zij zich dat zij het Nederlands van haar bazin eigenlijk redelijk goed had verstaan. Thuis had zij zich juist daar zorgen over gemaakt.

Het volgende karweitje was het afstoffen van de huiskamer. De radio stond zachtjes aan en opeens hoorde ze een bekende melodie. Het was het liedje 'Lili Marleen' over de soldaat die onder een lantaarn op zijn meisje stond te wachten. Zachtjes zong zij de bekende tekst mee: *'Vor der Kaserne vor dem Großen Tor, stand eine Laterne und steht sie noch davor, so woll'n wir uns da wieder seh'n, bei der Laterne wollen wir steh'n, wie einst Lili Marleen, wie einst Lili Marleen.'*

Plotseling stroomden de tranen over haar wangen. Bart Kikkert kwam net de kamer binnen en keek haar verbouwereerd aan.

'Wat nu meisje, tranen?'

Inge draaide zich beschaamd om en snifte: 'Ik weet het niet, meneer. Het kwam, denk ik, door het liedje dat ik op de radio hoorde, Lili Marleen.'

Bart, ongemakkelijk met de situatie, riep zijn vrouw er bij. 'Alie, kun je even komen, er is wat met Inge!'

Alie Kikkert kwam met grote stappen de woonkamer inlopen. 'Wat is er meissie?' vroeg ze terwijl zij een arm om Inge heen sloeg. Haar tranen drogend vertelde Inge hoe zij bij het luisteren naar dat liedje in huilen was uitgebarsten. 'Dat is niet zo vreemd, hoor, m'n kind. Je hoorde opeens een lied in je eigen taal en dat wekt een beetje heimwee op. Daar hoeft jij je helemaal niet voor te schamen.

Weet je wat, tranen weg en dan gaan we eerst even een koppie thee drinken. Bart pak jij die lekkere chocolaatjes even, dan hebben wij even pauze.' Inge lachte door haar tranen en keek dankbaar naar haar nieuwe mevrouw. Zij realiseerde zich dat zij het goed had getroffen met het echtpaar Kikkert.

Van meneer Kikkert kon ze nog niet zoveel hoogte krijgen, maar zijn vrouw was een schat. Inge genoot van de heerlijke chocolade. Van Houten stond er op. Zij kon zich nauwelijks herinneren wanneer zij voor het laatst chocolade had gehad. Waarschijnlijk bij haar twaalfde verjaardag toen mamsie nog leefde. Nee, nu niet weer in tranen. Zij

dwong zich om aan iets anders te denken en verdrong zo de gedachte aan haar moeder.

Na de thee ging Inge met nieuwe ijver aan het werk. Op het lijstje stond nog ramen lappen en dan zou zij voor het eerst in haar nieuwe betrekking gaan koken. Mevrouw Kikkert had zuurkool met rookworst voorgesteld.

‘Volgens mij is Sauerkraut typisch Duits, dus ik laat je de vrije hand. Zie maar hoe je het klaarmaakt. Jij moet zelf maar boodschappen doen, want daar kom ik niet aan toe. Het is vandaag enorm druk in het hotel en ik kan daar de rest van de middag niet gemist worden.’

Met een boodschappenlijstje in haar hand stapte Inge een uur later de Groeneplaats op. Mevrouw had haar uitgelegd waar zij de groenteman en de slager kon vinden. In de winkel van groenteboer Jakobse was het een drukte van belang. De mensen maakten heel genoeglijk een praatje met elkaar. En hoewel Inge niet alles verstond, begreep zij het meeste van wat er besproken werd. Toen zij eindelijk aan de beurt was, zei ze zo duidelijk mogelijk: ‘Ein pfund zuurkool.’ Jakobse prikte met een grote vork een schep zuurkool uit het vat.

‘Een pondje, juffrouw. Moet je ook nog piepers?’

Inge keek de man verschrikt aan. ‘Piepers,’ vroeg ze, ‘wat is dat?’ Jakobse, die al begrepen had dat dit de nieuwe hulp van De Lindeboom moest zijn, sloeg zich zelf quasi boos voor het hoofd. ‘Ik bedoel aardappelen, kartoffel, weet je wel!’

Inge schoot in de lach.

‘Nee groenteman, die heb ik niet nodig. Wij hebben een grote voorraad in het hotel.’

Zij betaalde de zuurkool en verliet met een vriendelijke groet de winkel. Nu nog even naar de slager voor rookworst en spek. Ook dat ging goed en keurig op tijd kon zij beginnen aan haar eerste maaltijd. Inge besloot dit keer een zuurkoolschotel te maken. Zij zette de zuurkool met het spek alvast op, schildte aardappelen en pureerde die. Daarna ging het geheel met schijfjes rookworst erop de oven in.

Klokslag zes uur serveerde Inge haar eerste maaltijd op Nederlands grondgebied.

De zuurkoolschotel was een succes. Bart Kikkert schepte wel drie keer op. Na de afwas maakte Inge een wandeling door Den Burg om een beetje wegwijs te worden in haar nieuwe woonplaats.

Later schreef zij een brief aan haar vader en de broers en zussen. Zij liet weten dat het haar heel goed ging en bij heel lieve mensen was terechtgekomen. De tranen, als gevolg van Lili Marleen, liet ze maar achterwege. Niemand thuis hoefde te weten dat zij best af en toe wel een beetje heimwee had. Ook vertelde zij maar niet over de heerlijke chocolade, ze zouden er thuis alleen maar jaloers worden.

Voor zij naar bed ging, las zij nog even in haar bijbeltje. Vader had er opgestaan dat zij dit iedere avond zou doen.

‘Vergeet God niet te bidden en te danken, Inge,’ had hij haar voorgehouden. En dat deed ze dan maar.